

NYKŠTUKAS POLITIKAS

Sofija TYZENHAUZAITĖ

(Tęsinys. Pradžia – el. žurnalo
„Žemaičių žemė“ 2023 m. Nr. 7, 8, 9, 10, 11)

Antras tomas

XV skyrius (tęsinys)

– Nieko nesitikėkite, pone, geriau gyvensiu su žiurkėmis savo urve ir kartu su jomis graušiu knygas ir tą pergamentą, kuris prieš jūsų akis, ir tegul po mirties iš mano odos padarys būgną, bet aš nesu-sigundysiu jūsų siūloma gausybe, neprisiliesiu prie Šėtono veislės ir Belialo vaikų nuodingų vaisių. Kartoju jums, pone, man nepatinka, kad jūs veltui gaištate laiką užsukęs pas žmogų, kuriam visiškai nerūpi šios žemės tuštynė. O šiaip mano iškalba, talentai, nuopelnai ir žinios, visa mano asmenybė jūsų ekscelencijos paslaugoms, – užbaigė La Ramė, plačiai išsižiojęs, kai tarė žodį ekscelencija. – Eikš, mano Žiurkiuk, eikš, mes niekada nesiskirsime.

Šeimnininko pašauktas Žiurkiukas, išrietęs nu-garą, miaukdamas nušoko nuo langelio ant senojo profesoriaus kelių.

Monliukas suprato, kad veltui gaišta laiką įkal-binėdamas užsispyrusį senį, kuris dėl pagiežingo būdo bevelijo mirti skurde, o ne pasitarnauti kitaip mąstantiems, tad atsisveikino su La Ramė, tas teikė-si tik atsainiai linktelėti galvą.

– Kad velnias nujotų senąjį niurgzlį, – sumur-mėjo Monliukas, vos peržengęs slenkstį. – Koks ne-malonus žmogus! Manau, man derėtų džiaugtis, o ne liūdėti dėl jo užsispyrimo. Ką būčiau turėjęs da-ryti su tuo senu lužena, tuo raugintos odos gabalu? Jis būtų numiręs vidury kelionės ir man būtų tekę mokėti už laidotuves. Bet nenučiuokiu, į ką man da-bar kreiptis. Gal pasidomėti Maloku? Jis išsilavinęs, protingas, laisvai kalba lotyniškai, bet jo vieno ne-pakaks tokiam dideliui darbui.

Vos Valanso vyskupas pasiekė savo namus, jam

Sofija Tyzenhauzaitė de Šuazel-Guffjė (1790–1878) portretas. Dailininkas Johanas Baptistas Lampis vyresnysis (1751–1830). Paveikslo originalas saugomas Žemaičių muziejuje „Alka“

priešais išdygo jo laukęs nykštukas, lydintas vyro, kurio elgesys ir apranga buvo labai pretenzingi, nors pats jis toks neatrodė. Buvo nedidelio ūgio, labai lieknas ir menkas, veidas labai išblyškęs, jo išvaiz-da ir manieros kažkuo priminė svirplį. Jo drabu-žiai, nors ir švarūs, neliudijo, kad juos dėvintis yra pasiturintis žmogus, nes buvo tokie nudėvėti, kad matėsi ataudai, o visi šilkiniai papuošalai, kaspiniai, prilaikantys perpetę, buvo išblukę, kaip ir plunksna ant skrybėlės, kažkada buvusi raudona, bet dėl sau-lės, lietaus ir visų kitų orų negandų praradusi spalvą.

Nykštukas priėjo prie Monliuko.

– Turiu garbės pristatyti jūsų ekscelencijai poną Žozefą Skaližerį. Neabejoju, monsinjore, jog būsite man dėkingas, kad parūpinau jums tokį dideliu lite-ratūros išmanymu pagarsėjusį vyrą.

– Pono pavardė man labai gerai žinoma, – man-dagiai atsiliepė Monliukas, – jo tėvas buvo labai garsus literatas ir net poetas.

Skaližeris tik dėjosi esąs garsus, visiems žinomas žmogus, tačiau nuo gimimo buvo lengvabūdis. Jis įsivaizdavo kilęs iš Veronos kunigaikščių.

– Aš pabandžiau, – pradėjo jis, lyg pompastiškai deklamuotų, – pabandžiau sekti savo garsaus tėvo

(Nukelta į 40 p.)

pėdomis, bet mūzos man buvo ne tokios palankios kaip jam, o Plutas man buvo dar šykštesnis. Mano senos giminės nelaimės persidavė paskutiniam palikuoniui ir tai verčia mane šauktis jūsų globos, monsinjore, ir siūlyti jums savo paslaugas.

– Aš esu įsitikinęs, pone, – atsiliepė vyskupas, – kad jums neteks gailėtis pasirinkus garbingą partiją, nes jums teks pasitarnauti princui, kuris mokės įvertinti jūsų ištikimybę ir nuopelnus. Niekas negali man būti maloniau ir pateikta pačiu laiku, negu jūsų pasiūlymas, už kurį esu dėkingas ponui Krasovskiui. Jam daug geriau sekėsi ieškoti nei man. Grįžtu lyg iš lokio, nors ir mokyto, urvo. Vos neuždusau jo būste nuo dūlančių ir kirminų graužiamų knygų dvoko. Tai Pjeras La Ramė, beje. Jis mane, taip sakant, išgrūdo pro duris, pareiškė, kad geriau mirs iš bado nei lauks atpildo tarnaudamas kunigaikščiui de Gizui.

– Ach, tai tulžingas kvailys, – įsiterpė Skaližeris, – jo laukinio išdidumo niekaip nepaaiškinsi. Jis iš tiesų labai mokytas, bet nekilmingas. O tokie žmonės dideli stačiokai, – pridūrė patenkintas saviimi, glostydamas gofruotą apykaklę, lyg norėtų pasakyti „Patys matote, kas aš toks.“

– Monsinjore, – tarė nykštukas, – paliksiu jus, kad galėtumėte geriau susipažinti su ponu Skaližeriu ir aptartumėte, kas būtina. Keliauju į Luvrą. Šį rytą pasklido kalbos, kad Navaros karalienei darosi dar blogiau.

Pirmoji ir vienintelė naujiena pasiekus Luvrą buvo žinia, kad mirė Joana d'Albre. Valdovė mirė nuo staigos ir greitai progresavusios ligos. Paskutinėmis gyvenimo minutėmis ji parodė drąsą, kurią ne kartą buvo rodžiusi per savo trumpą, bet svarbiais įvykiais pažymėtą gyvenimą. Ji mirė taip, kaip ir gyveno – kaip didžiojo Henriko IV motina. Prieš mirtį giliai sielvartaujančiam sūnui ji įsakė nevilkinėti sąjungos sudarymo, nes toji sąjunga turi užtikrinti Prancūzijos laimę ir garantuoti taiką jos partijai. Ji nė žodeliu nepapriekaištavo Apvaizdai, kurios valia turėjo palikti šį pasaulį, ir dar tokiu momentu, kai jau džiaugėsi, kad gali pati sutvirtinti ryšius, sujungiančius jos sūnų su Margarita de Valua, katalikus su protestantais, Prancūziją su Prancūzija.

Pernelyg kilni, Joana d'Albre, užuot kursčiusi bjaurius įtarinėjimus dėl ją kamavusių skausmų, nuo kurių ji merdėjo, priežasties ir apkaltinusi dėl savo mirties tuos, kurių nebelaikė priešais, paprasčiausiai liepė atlikti jos kūno skrodimą ir nustatyti visą gyvenimą ją kamavusių galvos skausmų priežastį, nes bijojo, kad tą ligą galėjo paveldėti jos vaikai.

Jos įsakymas buvo įvykdytas ir, kadangi karalienės kūne nebuvo rasta nė menkiausių nuodų pėdsakų, hugenotai atgavo pasitikėjimą karaliaus dvaru, šiek tiek susvyravusį dėl netikėtos Joanos d'Albre mirties, ir atmetė įtarimus dėl galbūt ne visai natūralios mirties.

Kotryna de Mediči atsikratė ją kamavusios baimės, nes, būdama įžvalgi, suprato, kad net tik šiek tiek pasitvirtinę įtarimai galėtų suardyti jos slaptus planus.

Be to, Joana d'Albre davė tikslūs nurodymus, kad dėl jos mirties nebūtų liūdima bei gedima, ir tai jokiais būdais neturėjo tapti kliūtimi Navaros karaliaus vedyboms, kurių negalima atidėlioti. Kotryna triumfavo.

Pasisveikinęs kaip įprastai su karaliene, nykštukas pasuko į Anžu kunigaikščio kambarius, manydamas, kad princas turės jam keletą nurodymų dėl Lenkijos. Princo aistra gražiajai Marijai de Klev jau nebebuvo dvaro paslaptis. Jis viešai kaip juosta persimesdavo per petį kunigaikštienės šydą. To amžiaus ir dvaro papročiai leido tokį galantiškumą, ir pats princas de Kondė, įsitikinęs žmonos dora, net nepavyduliavo ir nuolatinį princo dėmesį vertino kaip paprasčiausią pokštavimą. Kunigaikštienė de Kondė buvo dora ir mylėjo tą, su kuriuo ją susiejo likimas, bet buvo labai jauna ir visiškai nepažinojo pasaulio, vyrų ir dvaro, kuriame jai teko apsigyventi. Buvo guvi ir linksma, todėl tik juokėsi iš Anžu kunigaikščio mandagybų manydama, kad tai duoklė jos grožiui, ir net nesusimąstė, kad tai gali būti spąstai, kad jis tikras gundytojas, kad vėliau ar anksčiau gali pradėti drumsti jos gyvenimą ir kėsintis į jos dorą, nes ji elgėsi labai neatsargiai.

Kaip Anžu kunigaikščio patikėtinis, susižavėjęs, manydamas, kad įsigeidęs gali daryti įtaką tai jautriai sielai, kunigaikštis de Gizas visokeriopai skatino princo aistrą savo gražiajai svainei.

Nykštukas aptiko Anžu kunigaikštį, laikantį ant kelių ir glostantį ilgaplaukę kalytę, kurią buvo gavęs iš princesės de Kondė.

Ant stalo priešais jį stovėjo sidabrinė filigraninė pintinė, pilna gražiausių gėlių. Joje tupėjo du balti kaip sniegas balandžiai, surišti vadinamuoju purpurinio šilko meilės mazgu.

– Ak, štai ir mano pasiuntinys, – šuktelėjo princas, išvydęs įeinantį nykštuką.

– Gal ir taip, monsinjore, jei taip mano jūsų aukštybė, bet gal greičiau respublikos pasiuntinys.

– Pageidaučiau, kad šiandien būtum mano pasiuntinys. Matai šią gėlių pintinę. Padaryk man malonumą ir nunešk mano dieviškajai princesei kaip

atlygį už dovaną, kurią ji teikėsi man įteikti – ši nuostabų šuniuką.

Tai išgirdęs nykštukas susiraukė, o tai nutikdavo nedažnai. Toks prašymas, toks galantiškas pavedimas šią akimirką žeidė jo savimeilę ir atrodė visiškai nederantis su kilniomis diplomatinėmis pareigomis, kuriomis didžiavosi.

– Maldauju jūsų aukštybę atleisti man, jei nepaklusiui šiam įsakymui. Aš neabejoju, kad su tokia jūsų dovana kunigaikštienė de Kondė manęs neatstums. Bet nemanau, kad patenkintas liks ponas kunigaikštis – jos vyras. O jei atvirai, tai mano amžiaus žmogui nedera nešioti dovanas.

– Kokia kvailystė! Tau nėra ko bijoti. Kunigaikštis de Kondė geriausias žmogus pasaulyje.

– Aš gerai žinau, kad pastaruojau metu jis nebe taip palankiai stebi, prince, jūsų nuolatinį asistavimą jo žmonai kunigaikštieni, kuris jau šiek tiek viršija paprastą galantiškumą.

– Mes paaiškinsime jam, kodėl taip darome. Kodėl jis turėtų pavydėti? Jis nemyli savo žmonos, o aš ją dievinu.

– Ką gi, ar jis ją myli, ar ne, prince, kodėl jūs turėtumėte drumsti ir kelti nesantaiką jo šeimoje? Kalbu su jumis kaip ištikimas tarnas, kuris jau mato save jūsų valdiniu. Vykite šalin iš savo galvos tokią fantaziją ir pažvelkite į prieš jus netrukus atsiversiančią puikią ateitį. Tai užsiėmimas, labiau vertas tokio didvyrio kaip jūs, jums lemta įsakinėti drąsiai tautai.

– Kalbi kaip mažas Katonas, mano drauge. Nemaniau, kad tu toks protingas ir, svarbiausia, principingas. Tavo moralė mane gąsdina, – kikendamas pareiškė Anžu kunigaikštis, – bet visai neketinu atsisakyti savo meilės kunigaikštieni de Kondė, po velnių, ne. Beje, tu neišsivaizduoji, kokie tyri mano jausmai. Susižavėjau ne tik jos dievišku grožiu, ketinu išgelbėti jos sielą, ruošiuosi ją atversti į tikrąjį tikėjimą. Meilė ir tikėjimas man padės. Jei kunigaikštis de Kondė, kaip manau, pasirodys sunkiau sukalbamas nei jo žmona ir neatsisakys savo paklydimų, tai bus tinkamas pretekstas juos išskirti, ir niekas negalės prieštarauti mano norams ir sukliudyti mano laimei.

Ištaręs tuos žodžius jis pasilenkė prie pintinės su gėlėmis ir karštai pabučiavo gaivumu spindinčią rožę, tą rožę, palyginęs ją su kunigaikštieni de Kondė, parodė nykštukui.

Po trumpai trukusios tylos nykštukas pakeitė pokalbio temą:

– Gal galiu pasiteirauti jūsų aukštybės, ar ji

perskaitė iš Lenkijos gautą Balani laišką?

– Taip, – atsiliepė išsiblaškęs princas, – manau, kad man jį rodė. Tai mano motinos reikalai. Bet sakyk man, mielas nykštuk, – tęsė princas, rodydamas jam šuniuką, – ar kada nors matei ką nors gražesnio už šį boloninį šunelį?

Tai išgirdęs nykštukas atidžiai pažvelgė į Anžu kunigaikštį. Neįmanoma suvokti, ką reiškė tas žvilgsnis. Tai buvo nustebimo ir abejonės mišinys, atmieštas nedidele paniekos doze. „Turime sutikti, – mąstė jis, kad tie prancūzai įvairiapusiai, jie tinka viskam ir... netinka niekam. Kad ir šis princas, Žarnako ir Monkontūro nugalėtojas, dabar užsiiminėja niekais, kuriais vargu ar sudomintum vaiką. Ką gi! Tesuskamba trimitas, esu tikras, kad jis pamirš visus tuos niekus, ir, palikęs ramybėje Venerą, vėl šoks ant žirgo ir nušuoliuos į Marso laukus.“

XVI SKYRIUS

Dieną, kai buvo numatytos Navaros karaliaus vedybos su Margarita de Valua, vos išaušus, darbininkai ėmė kalti pakylą priešais Paryžiaus Dievo Motinos Katedrą, senąją sostinės baziliką. Girdėjosi plaktukų smūgiai, juokas ir linksmos darbininkų šnekos. Jiems svarbu buvo tik šios akimirkos džiaugsmas ir maloni perspektyva užbaigti dieną aplinkinėse tavernose. Stebėdamos darbininkus plepėjo kelios senos moterys, susėdusios prie portalo bažnyčios, kuri, regis, buvo tapusi jų nuosavybe dėl įgytos privilegijos ten rinkti išmaldą ir jau daug metų neduoti ramybės tikintiesiems.

– Motušė Greguar, – kreipėsi viena senučių nosiniu balsu, išduodančiu ją esant elgeta, ir privilegijuota elgeta, turinčia teisę įžeidinėti praeivius, jei jų aukojama suma jai atrodo per menka, – motušė Greguar, nelabai malonu žiūrėti, ką jie čia daro. Atrodo, lyg ruoštuši baismės vykdymui.

– Taip, – rūgščiai atsiliepė motušė Greguar, – trūksta tik budelio ir kartuvių. Būtų neblogai, jei pakartų tą neūžaugą hugenotų karalių.

– Na jau, močiute, – įsiterpė kita, ne tokia arši, senutė, – juk jis visai mielas.

– Aha, mielas. Pati nežinote, ką šnekate, – paprieštaravo motušė Greguar ir palingavo galvą. – Šiandien sueina trisdešimt treji metai, šeši mėnesiai ir dešimt dienų, kai aš čia pardavinėju tikintiesiems bažnytinės žvakes nuo to laiko, kai paralyžiavo mano

(Nukelta į 42 p.)

dešinę ranką, o mano vyriškis, stogdengys, nusiritu nuo stogo, išgėręs savo rytmetinę taurę, nes taip jam kartais nutikdavo, ir nususuko sprandą, amen, – ji persižegnojo. – Sakiau jums, kad jau trisdešimt treji metai šeši mėnesiai ir dvylika dienų, o ne dešimt, kaip sakiau anksčiau. Kas man būtų pasakęs, kad regėsime šioje vietoje tokį skandalą? Švenčiausioji Mergele, prie tavo durų, dangaus akivaizdoje, tikra katalikė atiduos savo ranką bjauriam hugenotui!

– Skandalas, – sušneko senutės, kraipydamos galvas. Jos buvo įpratusios neprieštarauti svariai motušės Greguar nuomonei, nes ji buvo vyresnė ir, be to, dar prekiaavo žvakutėmis, kurias pati vadino bažnytinėmis, taigi, buvo pranašesnė, tad naudojosi visokeriopa moterų elgetų draugijos narių pagarba. Jai patiko, kad klausytojoms paliko gerą išpūdį.

– Argi neapgailėtina, – neatlyžo motušė Greguar, – kad teks išvysti, kaip mūsų miela Margo tekės, taip sakant, gatvėje, nes negalės užėiti į bažnyčią su jai į vyrus brukamu ekskomunikuotu hugenotu.

– Kur jis drįs ten užsukti. Gražu būtų pažiūrėti, – prakalbo dar gana tvirta ir labai guvi senutė, – jam tektų žengti per mano kūną, nes aš tikrai atsigulčiau ant didžiųjų durų slenksčio.

Tuo metu pasirodė kunigai, vilkintys ceremonijų drabužiais, lydimi daugybės giesmininkų, bažnyčios patarnautojų, nešančių puošmenas ant pakyls statomam altoriui: gausiai kutais puoštus aksominius kilimus, raudono audeklo baldakimą, puoštą kaspinais ir spindinčiomis plunksnomis, didžiules sidabrines žvakides. Visi ėjo oriai, susikaupę, sykiu nurodinėjo senutėms:

– Nagi, močiutės, pasitraukite į šalį!“

– Šventoji Dievo motina, na ir grūdasi jie, – kalbėjo viena jų.

– Ko jiems nesigrūsti? Juk turės neblogą pelną, – aiškino kita.

– Mums iš to nieko neklius, – dėstė trečia.

Visas gatves, vedančias į aikštę priešais Paryžiaus Dievo Motinos Katedrą, ir net pačią aikštę užplūdo minios žmonių, gretimų namų languose pasirodė įžymūs išsipustę žmonės.

– Štai, jie ateina, – pranešė motušė Žaklina, užsiropštusi ant iš vytelių nupintos kėdės. – Priekyje matau vadinamus šauklus su plunksnomis puoštais gražiais gobtuvais. Ach, Jėzau, kaip jie šurkščiai elgiasi, stumdo vargšus žmones alebardomis, jų nesuvaldo, nes jos labai ilgos.

– Traukiamės, traukiamės, – iš visų pusių pasigirdo riksmi, ir minia staiga prasiskyrė prieš alebar-

das, kaip Mozei mostelėjus lazda prasiskyrė Raudonosios jūros bangos, ir pasirodė abu karaliai. Prieš juos traukė patys įžymiausi dvaro didikai, jaunoji, išprausta tarp karalienės motinos ir jaunosios karalienės, Karolio IX žmonos. Visi sėdėjo ant nuostabių paradinių žirgų. Iškilminga damų ir kavalielių palyda lydėjo juos iki pat pakyls, kur dvasiškio drabužiais vilkintis kardinolas de Burbonas kartu su kunigų būriu ruošėsi palaiminti karališkąją santuoką.

– Juk gražu visi tie aukso ir sidabro šleifai, – šūktelėjo viena senutė. – Tie senjorai spindi kaip saulė.

– Na žinoma, – suniurnėjo motušė Greguar, – drabužiai spindi auksu, o kišenėse švilpia vėjas.

– Motušė Greguar, – prakalbo dar viena kumutė, – pažvelkite į mūsų mieląją princesę. Ji šiandien balta kaip ir jos sniego spalvos suknelė, o per Sekmines regėjau ją raudonesnę už vyšnią.

– Garbės žodis, – atsiliepė motušė Greguar, – viskas aišku, ji liūdi savo mylimojo, to tikro princo, kurio kišenės visada pilnos egiu ir jis mums juos didingai dalija, kai eina pro šalį ir kalba: „Pasimelskite už mane, gerosios moterėlės.“ O dabar tenka stebėti, kaip ją verčia tekėti už to bjauraus hugenoto. Tikra nelaimė.

– Na, močiute, nėra jai ko bjaurėtis, jos vyrelis visai nieko sau su baltu sultonu.

– O aš jums sakau, kad tai tikri šėtono spąstai ir nuodėmė vien tik žiūrėti į jį.

Pašnekesį netrukus nutraukė bažnyčios patarnautojai ir kiti pagalbininkai, kurie, supratę, kad ceremonija netrukus baigsis, paskubėjo išlaisvinti senučių vietą, tad išvartė jų prekystalius su šventais paveikslėliais, rožiniais ir išvalė kelią jaunajai, kai ji eis išklausyti Mišių, nes jos sutuoktinis negalės užėiti į bažnyčią ir turės keliauti į vyskupiją, kur laukė nuostabios vestuvių vaišės karališkiesiems jaunavedžiams ir visai karališkajai šeimai.

Puošnūs dvirikių drabužiai, jaunosios grožis, nuostabioji senosios bazilikos architektūra, žmonių gausybė, švarus ir ramus dangus – viskas pasitaravo, kad ši ceremonija būtų ir graži, ir išpūdinga. Tačiau liūdesys, apėmęs protestantus ir užplūdęs Henriko širdį po Navaros karalienės mirties, visus apėmęs neaiškus nerimas, melancholijos kamuojamas gražus, jaudinantis Margaritos, verčiamos paklusti širdžiai nepriimtiniams nurodymams, veidas, atrodė, metė šešėlį ant tos dienos, kurią išties buvo galima vertinti kaip pirmą kruvinos tragedijos veiksmą, iškilmių.

„Nežinau, kodėl ta ceremonija sukėlė man liūdesį, – mąstė grįžęs namo nykštukas, – ji buvo tokia

prašmatni, kokios tik buvo galima tikėtis taip susiklosčius aplinkybėms, tačiau jaučiausi lyg laidotu-vėse. Abu jaunavedžiai priminė aukas, ir kardinolas de Burbonas, kalbėjęs jiems apie vedybines parei-gas, atrodė siunčiąs juos į mirtį.“

Tokios mintys sukosi mūsų mažojo politiko gal-voje, sakau sukosi, nes jos negalėjo ten užsibūti, ka-dangi nykštukas dar tą pačią naktį privalėjo išvykti su Valanso vyskupu, turėjo daug rūpesčių prieš ke-lionę, be to, reikėjo atsiskaityti su šeimininke.

Atvykęs į Valanso vyskupo rūmus nykštukas ap-tiko jo ekscelenciją bekeliantį, kaip sakoma, koją į balnakilpę, kitaip tariant, sėdantį į karietą. Karieta atrodė tikrai menkai. Ji liudijo prastą karalystės fi-nansų būklę, o ne labai krikščioniškos jo didenybės pasiuntinio, vykstančio prašyti Lenkijos respubli-kos karūnos, orumą.

Jo ekscelencijai skirta karieta buvo su odinėmis užuolaidomis. Jas išmintingai pakeitė vietoj langų, jei karieta virstų. Viduje ji buvo išmušta geltonu Utrechto aksomu. Kiti du kelionės vežimai atrodė gerokai kuklesni, nes buvo skirti vyskupo tarnams, pažams, virėjams. Skaližeris ir Malokas turėjo pasi-vyti pasiuntinį ir atgabenti reikalingus dokumentus.

Pagaliau šviečiant nuostabiai mėnulio pilnačiai jo ekscelencija ir nykštukas paliko Paryžių.

Kai jie važiavo pro Luvrą, kur karalius ir Kotryna de Mediči, sukvietę beveik visą Prancūziją ir surengę prašmatniausius ir išradingiausius pokylius, alegori-nius baletus ir muzikinius pasirodymus, šventė Na-varos karaliaus vedybas su Margarita de Valua, nykš-tukas nesusilaikė nepastebėjęs, kad ir jo atvykimas į sostinę, ir išvykimas iš jos pažymėtas pokyliais.

– Tai labai geras ženklas, – pridūrė Valanso vyskupas, – ir tikrai turi nuraminti visas jūsų poli-tines baimes.

– Ne visai taip, monsinjore, – atsiliepė nykštukas.

– Tai kas gali jus nuraminti?

– Laikas.

– Tikrai, – nusijuokė vyskupas, – tai labai svar-bus žodis politikoje. Reikės, senjore Krasovski, šioje kelionėje pasimokyti iš jūsų diplomatijos meno, nes iš tiesų esu tik vaikas, palyginti su jumis.

– Ne, tik jums niekada, skirtingai nuo manęs, neteko susipažinti su karaliene motina ir jos favo-ritu kunigaikščiu de Gizu. Jie žūtbut nori atversti protestantus į tikrąjį tikėjimą. Nežinau, kokių prie-monių jie griebsis to siekdami, bet neabejoju, kad geriausios jiems pasirodys tos, kurias galima įgyven-dinti greičiausiai. Nekalbėčiau taip, monsinjore, jei

neseniai nebūčiau nugirdęs kai kurių kunigaikščiui de Gizui išsprūdusių žodžių.

– Negi jūs įtariate, kad princas gali sudaryti savo būdai ir vertybėms prieštaraujantį sąmokslą?

– Tesaugo mane Dievas, – šuktelėjo nykštukas. – Jei tuo tikėčiau, tikrai perspėčiau savo tautiečius, kad šis princas yra išdavikas ir nevertas valdyti tautos, garsėjančios ištikimybe. Ne, ne, norėjau tik jums pa-sakyti, kad vieną dieną princas man prisipažino apie savo aistrą princesei de Kondė ir išreiškė karštą norą atversti tą mielą princesę į savo tėvų tikėjimą. O jei kalbėtume apie kunigaikštį de Kondė, supratau, kad Anžu kunigaikštis tikrai nededa daug pastangų ir ne-rodo krikščioniško gailėstingumo siekdamas, kad ir šis atsiverstų, ir netgi teigė, kad princo spyrojimasis galėtų būti santykių su žmona nutraukimo priežastis.

– Tokiu būdu mokoma pasinaudojus evangeli-ja suvilioti savo artimo žmoną atverčiant ją į tikrąjį tikėjimą.

– Monsinjore, nemaniau, kad jūs toks griežtas, prisiminkite, kad Anžu kunigaikštis buvo augina-mas galantiškumo ir dievobaimingumo atmosferoje. Jis tiki, kad vieną galima išpirkti kitu. Širdis neat-sako už proto paklydimus. Jis pats išliko nesugedęs iki šiol ir gerbia tas princesės de Kondė dorybes, kurios jį sužavėjo. Prašykime dangaus, kad visada saugotų princą nuo pataikūnų ir davatkų.

Valanso vyskupas netikėtai sunegalavo ir mūsų keliauninkai buvo priversti apsistoti mažame Sen Dizjė miestelyje.

Jiems atvykus dvi ar tris dienas vyskupas buvo priverstas gulėti lovoje. Nykštukas apsistojo drauge su juo tame pačiame kambaryje, apgailėstaudamas dėl trukdžių, kuriuos sukėlė jo ekscelencijos liga. Temstant, kol žibinto dar nebuvo atnešę, atsargiai prasivėrė kambario durys ir į vidų įžengė kaimietė. Nors buvo tamsoka, galėjai įžiūrėti gana jauną ir la-bai mielą veidelį. Išvydusi nykštuką mergina sutriko ir stabtelėjo. Visiškai taip pat sureagavo vyskupas ir nykštukas. Jie nesuprato, ką turėtų reikšti toks vizi-tas. Pagaliau nepažįstamoji išdrįso prabilti.

– Ar turiu garbės kalbėtis su monsinjoru Valan-so vyskupu? – pasiteiravo.

– Taip, mano vaike, ko pageidautumėte?

– Norėčiau pasikalbėti su juo be liudininkų.

Monliukas nustebo dar labiau nei šio netikėto vizito pradžioje ir, kiek paabejojęs, paprašė nykštu-ko išeiti. Šis, kaip visada, nebuvo linkęs skubėti, nes suprato, kad pokalbis žada būti įdomus, kadangi jau-

(Nukelta į 44 p.)

nosios valstietės veidas žadėjo kai ką įdomaus, tad tik suvaidino išeinantį ir pasislėpė už židinio dangčio.

Mergina pamanė likusi viena su vyskupu, tad pribėgusi puolė ant kelių jo lovos galvūgalyje ir sušuko:

– Išgelbėkite mane, monsinjore, jei tai įmano ma, išgelbėkite nelaimingąją Šarlotę de Monpansjė!

Išgirdęs garsią pavardę, vyskupas pakilo lovoje ir nustebęs įsižiūrėjo į tariamos valstietės veidelį, pasikui paprašė jos sėstis į greta stovintį krėslą:

– Argi, ponია, – perklause, – man teko garbė priimti garsiąją Žuaro abatę, vilkinčią maskaradiniais drabužiais?

– Aš dabar esu niekas, – atsakė apsiašarojusi kunigaikštytė, – ir maldauju dangaus, kad jūs suvoktumėte, kas aš esu iš tikrųjų. Jausčiausi saugėnė, jei nereikėtų ieškoti kito žmogaus globos, ir nežinia, ar man ją suteiktų, o gal pernelyg lengvabūdiškai pasitikėdama dabar rizikuoju dar labiau.

– Teikitės patikėti, ponია, – patikino vyskupas, – kad ir ką man prisipažintumėte, Šarlotės de Monpansjė gyvybė ir garbė nenukentės, kol ji su manimi.

– Mano lūkesčiai pildosi ir mano nuojauta, laimė, manęs neapgauna, – nudžiugo kunigaikštytė. – Išgirdusi, kad jūs atvykote, pamaniau, kad jūs, kaip ir aš, sprunkate nuo žiaurių priešų persekiojimo, ir aš, nieko nebijodama, galiu pasikliauti jums. Bet, didis Dieve, kaip jūs sugebėjote ištrūkti iš tų baisių skerdynių?

– Apie kokias skerdynes jūs kalbate? – susijaudinęs paklausė Monliukas. – Paaškindite, dėl Dievo, kunigaikštyste!

– Deja, – atsiduso ji, – tai jūs dar nieko negirdėjote apie baisyus šios nakties įvykius, Kolinji mirtį, protestantų skerdynes?

– Pabaisos, – staiga praradęs savitvardą sušuko nykštukas, išdygęs vidury kambario.

Apstulbęs Monliukas ne iš karto suvokė, kas čia kalba, po minutėlės atsipeikėjo ir, išvydęs, kad kunigaikštytė nustebo ir sunerimo antrą kartą išvydusi keistą mažą būtybę, ėmė raminti kunigaikštytę, sakydamas, kad ji gali kalbėti nebijodama sau pakenkti. Trumpai paaškinęs tikrąjį savo kelionės motyvą ir tikslą, paprašė papasakoti, kokie siaubingi įvykiai, apie kuriuos ką tik paskelbė, yra nutikę.

– Dabar matau, – sielvartaudama prabilo kunigaikštytė, – kaip aš klydau ir kokia neatsargi buvau atvykdama pas jus. Mano gyvybė jūsų rankose.

– Negi manote, kad aš bailys, – sunerimo

Monliukas, – ir jus išduosiu, pasinaudojęs jūsų beviltiška padėtimi?

Nykštukas patvirtino tą patį.

Baimindamasi, kad jos neužklyptų smuklės žmonės, kunigaikštytė de Monpansjė paprašė vyskupo užrakinti duris. Nykštukas iš kišenės išitraukė nedidelį skiltuvą ir uždegė žvakę, kad kambaryje būtų šviesiau. Kunigaikštytės veidas, vos įžiūrimas sutemose, dabar nušvito, ir vyskupas bei Krasovskis susmeigė į ją akis. Kuklūs drabužiai nepaslėpė gražaus veido ir kilnių manierų. Jos akys buvo didelės ir gyvos. Valstietiška kepuraitė, apvedžiota rumbeliais, slėpė gražius juodus, spindinčius plaukus. Tokie pat tankūs antakiai liūdesio ir išdidumo pažymėtoje kaktose atrodė kaip gagato lankelis. Oda spindinčio baltumo, nė dėmelės. Laibos ir grakščios figūros nepaslėpė gausios vilnonio apatinio ir viršutinio sijonų, kuriais segėjo, klostės. Ją stebint neapleido mintis, kad ji slepia savo širdyje kažin kokią paslaptį arba gyvą pagiežą, ko neleidžia atskleisti įgimtas išdidumas. Ji buvo moteris, jos žvilgsnyje ir veide slypėjo kažin kas kandaus ir paniekinamo. Tas įspūdis galėjo sužadinti baimę ir nepasitikėjimą, ilgainiui net ištrinti jos grožio daromą įspūdį, patirtą vos ją išvydus.

Nykštukas ėmėsi atsargumo priemonių ir užbarikadavo duris, kad apsisaugotų nuo bet kokio netikėto vizito, tad kunigaikštytė nurimo ir smulkiai papasakojo, kas nutiko tą kruviną ir nepamirštamą naktį, kuri į istoriją įeis kaip Šventojo Baltramiejaus naktis; apie ją žinome pernelyg daug, tad nebūtina kapstyti po apverktinus prisiminimus.

Valanso vyskupas ir Krasovskis, klausydamiesi bausaus pasakojimo, drebėjo iš siaubo. Abu džiaugėsi, kad laiku išvyko iš Paryžiaus ir jiems neteko būti bausaus įvykio liudininkais. Liūdną kunigaikštytės pasakojimą jie ne kartą pertraukė nevalingais šūksniais, reikšdami gailestį, nuostabą, apgailestavimus ir teisėtą pasipiktinimą.

– Bet, ponია, – kalbėjo vyskupas, prisidengęs veidą rankomis, – gal ne viskas yra tikra tiesa. Tos naujienos gali būti ir perdėtos...

– Nemanykite, kad mane bandė apgauti, – gynėsi kunigaikštytė, – ištikimas draugas, savo akimis regėjęs tas baisybes, bijojo dėl mano likimo, tad pasiuntė vieną ištikimą tarną pranešti man, kad Paryžius davė ženklą pradėti nelaimingų protestantų persekiojimą ir kad man liko tik viena galimybė išvengti smurto – turėjau kuo greičiau sprukti iš Prancūzijos. Tad dabar žinote, – šiek tiek ironiškai

kai šypsodamasi pridūrė kunigaikštytė de Monpansjė, – kad aš nebesu Mon Žuaro abatė.

Kuri laiką visi trys tylėjo: vyskupas ir nykštukas iš pagarbos, o kunigaikštytė galbūt dėl širdį slegiančių prisiminimų, pagaliau ji prabilo:

– Nebūtų tikslinga ilgiau slėpti nuo jūsų savo bėdų. Jau ir taip pasakiau jums per daug, tad kas buvo toliau, jums susivokti nesunku. Taip, aš esu protestantė ir prisipažįstu nebijodama, nes nemanau, Valanso vyskupe, kad tai, jūsų požiūriu, būtų nedovanotinas nusikaltimas. Jūsų nuomonė tuo klausimu visiems gerai žinoma, tad aš galiu tikėtis jūsų atlaidumo.

Labai sutrikęs vyskupas, užuot atsakęs, užsikosėjo ir ėmė vaizduoti, kad šluostosi veidą, nors norėjo tik pridengti jį nosinaite.

Nepastebėjusi jo sutrikimo, kunigaikštytė kalbėjo toliau:

– Skausmingas sielvartas, sužlugusios viltys, gili pagieža, pridėkime dar romantiškas svajas, – visa tai prieš dvejus metus paskatino mane atsisakyti pasaulio, jo teikiamų malonumų ir visiškai apriboti savo laisvę. Mano šeimos globa, rangas, mano kilmė užtikrino man Mon Žuaro vienuolyno abatės vietą ir titulą. Tačiau netrukus suvokiau, kad nevilties padiktuotas sprendimas visiškai nepalengvino mano kančių, bet jas tik dar labiau sustiprino. Dievas atmetė mano nenuoširdų ir jo nevertą norą bei auką. Supratau tai iš to, kad ėmiau jausti vis augantį pasibjaurėjimą ir pasišlykštėjimą savo būsenai. Pasibjaurėjimas ir pasišlykštėjimas netrukus virto neviltimi. Ilgai svarsčiau įvairiausias galimybes, kaip nutraukti grandines, kuriomis taip neapdairiai susipančiojau. Pagaliau išsirinkau vieną galimybę, galinčią, kaip tada galvojau, sugrąžinti man laisvę – tereikėjo pasikeisti tikėjimą ir atsisakyti netinkamų įžadų. Kadangi vienuolyne turėjau valdžią, tai man nebuvo sunku slapta išstudijuoti naujos Prancūzijos doktrinos, kurią vieni karštai priėmė, kiti įnirtingai persekiojo, paslaptis. Toje nesudėtingoje ir mieloje doktrinoje aptikau viską, kas galėjo patenkinti mano polinkius ir lakią vaizduotę. Ėmiau karštai vykdyti naujos doktrinos reikalavimus vien tik siekdama atgauti savo nepriklausomybę ir atsikratyti religijos, kuri pernelyg lengvabūdiškai reikalavo nepriekaištingai laikytis įžadų, o tai, mano nuomone, nesuderinama su žmogiškėmis silpnybėmis, juk visi mes esame silpni.

– Deja, ponija, – neprieštaravo atsidusęs vyskupas, – jūs teisi. Kad šventai laikytumėmės mums keliamų reikalavimų, turėtume būti angelai.

– Laukiau tik palankaus meto, – tęsė kunigaikštytė, – kad galėčiau atskleisti, ką iš tikrųjų jaučiu, ir atsisakyti savo priesaikos bei netikro pašaukimo. Navaros karaliaus vedybos su Karolio IX seserimi protestantams tapo jų vilčių garantu, tikėjimo išgelbėjimu. Ir aš pati lioviausi bijojusi, ėmiau pasitikėti savimi. Kas galėjo nuspėti, kad rezgamas toks šlykštus sąmokslas, kas galėjo įžvelgti bjaurų apgaulės, melo, veidmainiavimo tinklą ir jo dabar jau įvykdytus nusikaltimus? Laiku perspėta ištikimo draugo, apie kurį jums jau pasakojau, sugebėjau pasprukti iš kalėjimo, kurio sarge buvau tapusi, ir, persirengusi šiais drabužiais, beveik viena įveikiau tūkstantį pavojų, kol pasiekiau Sen Dizjė. Čia apsidžiaugiau išgirdusi, kad neseniai atvykote ir jūs, – kreipėsi ji į Monliuką. – Neabejojau, kad jūs, kaip ir aš, sprunkate nuo visuotinio persekiojimo, kuris laukia ne tik išpažįstančių protestantų tikėjimą, bet ir tokių, kaip jūs, kurie jo nesmerkia, tad iš karto nusprendžiau ieškoti jūsų globos ir patikėti savo gyvybę jums. – Šarlotė de Monpansjė, – labai oriai pridūrė kunigaikštytė, – Šarlotė de Monpansjė tiki, kad Valanso vyskupas niekada neišduos nelaimingos moters pasitikėjimo.

Monliuko suteikė kunigaikštytei garantijų ir abu sutarė, kad drauge išvyks rytoj auštant, o kad išvengtų įtarimų dėl to, kad jo ekscelencijos palydoje yra moteris, kunigaikštytė persirengs vieno iš monsinjoro pažų drabužiais ir taip apsirėdžiusi prisistatys į smuklę nurodytą valandą.

Baimindamasi, kad jos vizitas neužtruktu pernelyg ilgai, nenorėdama sukompromituoti smuklės tarnaitės, kuri padėjo jai patekti pas vyskupą, kunigaikštytė, pažadėjusi, kad nevēluos į susitikimą, padėjo Monliukui už tokią didelę paslaugą, kurią jis sutiko padaryti, pats rizikuodamas, ir tyliai pasišalino.

XVII SKYRIUS

– Būkite malonus ir pakvieskite Sen Žele, – prašė vyskupas Krasovskio, vos išėjęs kunigaikštytei.

Nykštukas troško pasikalbėti, tad prašymą įvykdė nenoriai.

Šeimininko įsakytas prisistatė vyriausias jo ekscelencijos arklaininkas Sen Žele.

– Sen Žele, – kreipėsi į jį vyskupas, – būkite malonus ir tuoj pat nugabenkite į Traversjer gatvės 107 numerį jauniausio mano pažo aprangos komplektą.

(Nukelta į 46 p.)

Įteiksime jį durininkui, o rytoj pasitiksite jaunuolį, kuris jums įteiks laišką, skirtą man. Aš pasižadėjau priimti jį savo pažu iš pagarbos savo gydytojui, kuris labai to prašė. Minutėlę, – sulaikė arklininką, jau susiruošusį eiti, – viskas turi būti paruošta, kad rytoj, vos auštant, galėčiau iškeliuoti.

– Bet, – nusistebėjo arklininkas, – ar jūsų ekselencija jaučiasi sveikas ir galės išverti kelionės sunkumus?

– Šį vakarą jaučiuosi daug geriau, Sen Žele. Tai gi, kartoju, viskas turi būti paruošta iš ankstaus ryto.

Kai Sen Žele išėjo, prabilo nykštukas.

– Ką, – priekaištavo jis, tik ir laukęs progos prabilti, – ką, monsinjore, tai jūs iš tikrųjų nusprendėte užsikrauti sau ant sprando tą nuotykius mėgstančią kunigaikštystę, tą romano heroję? Argi nesuvokiate, kuo rizikuojate?

– Bent šiek tiek valdykitės, – pyktelėjo vyskupas. – Negi būčiau bejausmis ir nepadėčiau pagalbos besišaukiančiai moteriai, kuri gali netekti gyvybės, jei nesulauks mano pagalbos.

– Kodėl ji paliko savo vienuolyną ir pakeitė tikėjimą?

– Aš tikrai neteisinu jos elgesio, bet kalbame ne apie jos klaidas, kalbame apie tai, kaip ją išgelbėti, tokia yra kiekvieno vyro, jei tik jis nėra bejausmis, pareiga. Pasakysiu dar daugiau – jei jis geras krikščionis. Prisiminkite alegoriją apie Samarietį ir izraelitą.

– Monsinjore, jei jau taip pradodate, aš patylėsiu. Prisipažinsiu, – tęsė vylingu balsu, – nemaniau, kad jūsų ekselencija toks gailiaširdis.

– Kvailystės, kvailystės, – atsiliepė Monliukas, – jūs, mano mielas Krasovski, kartais keistai piktnaudžiaujate privilegija sakyti tai, kas jums šauna į galvą.

– Norėčiau, monsinjore, kad mano pranašystė neišsipildytų, bet iš tikrųjų bijau, kad pasprukusi abatė neužtrauktų mums nelaimės.

– Mes neturime ko bijoti, – tęsė vyskupas, – pasiuntinio asmuo yra neliečiamas, šis titulas teikia apsaugą nuo fanatikų išpuolių ir man, ir visai mano palydai.

– O aš, – atsiliepė nykštukas, – po visko, kas nutiko, ramus būsiu tik kirtęs sieną.

– Koks siaubas, – šūktelėjo Monliukas, stipriai sunertomis rankomis susiėmęs už galvos. – Negali suvokti, kad tai padaryta tikėjimo vardu ir kad tikėjimas tai pateisina, nes tai prieštarauja protui, širdžiai – viskam.

– Nelaimingasis Kolinji, – gailėstavo nykštukas, – juk aiškiai nujaučiau jo pražūtį. Jis, jūsų patartas, nesutiko su manimi, vis dėlto jam parašiau...

– Ką jis galėjo vienas prieš šimtą tūkstančių žudikų, vedamų negailestingojo Gizo! O karalius, pats karalius, – skerdynių liudininkas!

– Ką jūs vadinate liudininku? – paprieštaravo nykštukas. – Argi kunigaikštystė nepasakojo jums, kad karalius per savo rūmų langą šaudė iš arkebuzos į nelaimingus savo valdinius ir rėkė žudikams: „Žudykite juos! Žudykite!“

– Jei tai politika, – samprotavo Monliukas, – tai ji žiauri ir barbariška. Jei tai kerštas, tai jis negarbingas.

Naktis prabėgo liūdnei svarstant, nes Monliukas norėjo įvertinti pastaruosius įvykius. Jį krėtė drebulys, tačiau pagalvojęs, kokie pavojai grėsė jo gyvybei prieš keletą dienų, tuo pat metu dėkojo dangui.

Jį jau kuris laikas įtarinėjo slapta pritariant naujajai erezijai. Monliukas pernelyg gerai suprato, kad fanatikams, skelbiantiems evangeliją su durklu rankoje, panašių įtarimų tikrai pakaktų jį sudoroti.

Auštant Sen Žele užėjo pas vyskupą. Šis jau buvo atsikėlęs ir apsirengęs, nors jautėsi dar labai silpnas.

– Monsinjore, viskas paruošta, jei jūsų ekselencija ketina išvykti, – pareiškė Sen Žele.

– O pažas?

– Jis jau čia, apačioje, labai mielas, monsinjore, ir tikrai žvalus. Manau, kad pateisins priežodį „Išdykęs kaip pažas“.

– Rūpinkis juo, Sen Žele, jis iš kilmingos šeimos. Pavedu jį jums.

Taip kalbėjo Monliukas, leisdamasis laiptais įsikibęs į Sen Žele parankę. Nykštukas sekė iš paskos linguodamas galvą, mąstydamas: „Tikrai gražus pažas! Jis dar pridarys mums bėdų, bet niekas nenori klausyti, ką aš sakau. Labai pasigailėsime.“

Naujasis pažas stovėjo prie karietos durelių, pasirengęs padėti įlipti jo ekselencijai. Jo nauji drabužiai jam tiko kaip nulieti, lyg jam būtų siūti. Iš po plevėsuojančiomis plunksnomis puoštos skrybėlės žibėjo dvi didelės klastingos juodos akys. Ilgų plaukų, žvilgančių kaip varno plunksnos, garbanos krito ant kaklo ir pečių.

– A, štai ir jūs, mano drauge, – tarė Monliukas, išvydęs Šarlotę de Monpansjė, pagarbiai sveikinančią jo ekselenciją. – Ar mano arklininkas paaiškino, kokios bus jūsų pareigos? Sėskite kartu su manimi, aš noriu

su jumis pasikalbėti ir įsitikinti, ar jūs galite pateisinti visas geras rekomendacijas, išsakytas jūsų adresu.

Tai jis ištare garsiai girdint visiems smuklės žmonėms, susibūrusiems prie karietos ir vieni kitų klausinėjantiems „Kas gi šis gražus vaikas?“ Ypač smalsavo jaunos tarnaitės.

Vyskupas įlipo į karietą, paskui nykštukas ir pagaliau pažas. Jis kukliai prisėdo ant vidurinio suolo, šalia durų. Karieta pajudėjo.

Nuvargęs ir pasiligojęs Monliukas (o nuvargęs ypač dėl jį kamuojančių sunkių minčių) netrukus užsnūdo.

Nykštukas nemiegojo. Jis svarstė, kaip būtų galima įsigyti tariamojo pažo pasitikėjimą, o tai nelengva, nes Šarlotė de Monpansjė, kaip jau minėjome, buvo gana išdidi ir atrodė labai įspūdingai. Bet niekas negalėjo nuraminti Krasovskio, kai jį apnikdavo smalsumas. Tad jis, iš pradžių pagyręs jaunąjį pažą, pasiūlė jam pasikeisti vietomis. Šarlotė de Monpansjė atsakė, kad jai patinka jos vieta, ir nepageidavo jokios kitos pagarbos, galinčios išskirti ją iš tarnų. Paskui nykštukas gudriai, nes buvo be galo protingas ir puikiai išmanė aukštuomenės papročius, užvedė kalbą tokiomis temomis, kurios negali nesudominti moters, kad ir kokia išdidi bei santūri ji būtų. Pirmiausiai išgyrė pažo kostiumą, paskui tą, kas jį dėvi, o jo pagyros buvo tokios subtilios, galantiškos ir delikačios, kad Šarlotė de Monpansjė, įvertinusi jo kalbą žavesį, nejučia ėmė stebėtis, kad toks žmogutis gali būti toks išsilavinęs ir mielas. Nykštukas nepamiršo, jog pasakodama apie save kunigaikštystė užsiminė, kad paaukėjo savo laisvę dėl širdies skausmo.

Nykštukas suvaidino, kad labai domisi kunigaikštystės problemomis, ir pasiteiravo:

– Labai stebiuosi, ponija, kad tas ištikimas draugas, apie kurį mums pasakojote, tik perspėjo jus apie gresiantį pavojų, bet nepasistengė nuo jo apsaugoti, lydėdamas kiekvieną jūsų žingsnį.

– Vargšas senis, – atsiliepė kunigaikštystė, – padėjo man tiek, kiek galėjo. Jis mano žindyvės vyras ir dirba sodininku netoli Paryžiaus. Žudynių naktį per šventą Baltramiejų jis pasiuntė pas mane savo vyriausiąjį sūnų. Jis padėjo man pasprukti iš vienuolyno ir pasiekti Sen Dizjė. Jis buvo pasirengęs lydėti mane toliau, jei kartais Valanso vyskupas nebūtų suteikęs man prašomos pagalbos.

Kai ji prakalbo apie senį žindyvės vyrą, nykštu-

kui iš galvos išgaravo visos pikantiškos mintys apie Šarlotę de Monpansjė.

Nieko nepešęs nykštukas apsiribojo klausinėdamas kunigaikštystę apie įvykius Paryžiuje, apie tai, kokią vaidmenį ten galėjo suvaidinti Anžu kunigaikštis.

– Gal turėčiau, – pridūrė svarbiai, – gal turėčiau jį vadinti savo karaliumi, nes mes su vyskupu keliaujame į Lenkiją pagreitinti jo išrinkimą.

Vos tik buvo paminėtas Anžu kunigaikštis, paprastai išbalę kunigaikštystės skruostai skaisčiai nuraudo.

„Na, na, – susimąstė nykštukas, – gal nė nenumanydamas būsiu užgavęs jautrią jos širdies stygą. Šis vardas, atrodo, ją tiesiog nutvilkę.“

Šarlotės de Monpansjė akys dar labiau sužibo ir ji prašneko dusliu, pykčio persmelktu balsu:

– Kadangi jūs taip domitės savo karaliumi, galiu jums tvirtai pasakyti, kad jis tikrai nepastebėtas protestantų žudynėse. Jis buvo užsiėmęs, be abejo, ne tokiais žiauriais ir labai girtiniais dalykais – kalbėjosi su gražiąja kunigaikštienė de Kondė.

Paskutinius žodžius ištare su karčia ironija.

– Taip sutapo, – tęsė ji, – kad mano pieno sesuo, mano žindyvės dukra, tvarko kunigaikštienės de Kondė drabužius. Tą nelaimingą naktį, tą žmogžudysčių ir nerimo naktį, kai Paryžiuje plūdo nelaimingų protestantų kraujas, kunigaikštienė de Kondė, prižadinta įnirtingų žudikų šauksmų ir skausmingų jų aukų dejonių, išsigandusi dėl savo gyvybės, verkdama pašoko iš lovos ir, bėgiodama po rūmus, netikėtai susitiko Anžu kunigaikštį. Ji puolė jam po kojomis ir ėmė maldauti pasigailėjimo sau ir savo vyrui. Kunigaikštis vienoje rankoje laikė nukryžiuotąjį, kitoje evangeliją. Jis labai iškilingai paragino kunigaikštienę išsižadėti savo paklydimų ir sugrįžti prie tėvų tikėjimo. Sutrikusi kunigaikštienė prisiekė, ko iš jos buvo reikalaujama. Nėra ko abejoti, kad vienas reikalavimas jai buvo tikrai nesunkiai įvykdomas – mylėti naująjį katalikų tikėjimo apaštalą, nes girdėjau kalbant, kad ji siaubinga koketė.

– Ji pernelyg graži, – klastingai pareiškė nykštukas, – kad jai tektų griebtis tokių būdų patikti. Vien jos išvaizdos pakanka ką nors sužavėti.

– Ir jūs tikrai manote, kad taip ir nutiko Anžu kunigaikščiui?

– Jis aistringai ją įsimylėjęs.

– Jūs klystate, – paprieštaravo išblyškusi Šarlotė

(Nukelta į 48 p.)

de Monpansjė, – jis nieko šiame pasaulyje nemyli.

– Išskyrus kunigaikštienę de Kondė, – pareiškė nykštukas.

Mažasis klastūnas aptiko slaptą būdą, kaip pakurstyti kunigaikštietės savimeilę, – pasakoti jai apie tai, kaip galantiškai ir švelniai Anžu kunigaikštis kalbėjo apie savo jausmus kunigaikštieni de Kondė.

Šarlotės de Monpansjė veide galėjai atpažinti tai apmaudą, tai pyktį, tai sielvartą ir pavydą, bet ji liko, kaip paprastai, išdidi. Tik kai Krasovskis jai papasakojo, kad Anžu kunigaikštis turi vilčių dėl tikėjimo problemų nutraukti kunigaikštienės de Kondė santuoką, Šarlotė de Monpansjė paniekinamai šūktelėjo:

– Štai koks jų tikėjimas ir priesaikų šventumas! Ir jie vaizduoja tikruosius krikščionis! O Romamato jų nusikaltimus ir atleidžia nuodėmes!

Kiek patylėjusi pabandė pasitaisyti:

– Jei Anžu kunigaikštis, kaip jūs man sakėte, puoselėjo viltį nutraukti kunigaikščio ir kunigaikštienės de Kondė santuoką dėl sutuoktinių tikėjimo skirtumų, jo lūkesčiai neišsipildys, nes kunigaikščiui teko pasekti žmonos pavyzdžiu ir paklusti karaliaus įsakymui. Karalius jam, kaip ir Navaros karaliui, ištarė tris žodžius, ir tiems žodžiams prieštarauti nevalia: Mirtis, Mišios arba Bastilija.

Artėjo Sen Mihjelis. Vyskupas dar snūduriavo. Pokalbis su Nykštuku kunigaikštietę išvargino. Žinoma, ji galėjo kuo paprasčiausiai pokalbį nutraukti. Tai dar viena nesuvokiama žmogaus širdies keistenybė, kai norisi iki dugno išgerti kančių taurę ir pasakyti: „Negaliu būti nelaimingesnis, nei esu.“ Staiga karietą iš visų pusių apsupo ginkluoti vyrai, kai kurie pėsti, dauguma raitų ir vienas per kitą ėmė šūkauti: „Stot, stot!“

Vyskupas nubudo. Jis pamanė, kad susapnavo švento Baltramiejaus naktį. Iškišęs galvą pro dureles ir įsitikinęs, kad tai ne sapnas, labai persigando.

Apstulbusi Šarlotė de Monpansjė tylėjo, o nykštukas tyliai keikė tą įsivaizduojamą pažą, kuris jiems ir užtraukė bėdą, nes neabejojo, kad tikroji viso sąmyšio priežastis yra tikėjimą pakeitusi abatė, kaip jis teikėsi vadinti Šarlotę de Monpansjė.

Jo ekscelencijos palyda garsiai šūkaudama ketino susiremti su užpuolikais. Monliukas, išlindęs iki pusės iš karietos, visus apramino, ryžtingai kreipdamasis į karius, apsupusius jo ekipažą, laikančius arklius už pavadžių ir neleidžiančius važiuoti toliau.

– Kas jūs tokie? – labai oriai pasiteiravo vyro, kuris, atrodo, vadovavo būriui.

– Aš esu Verdeno įgulos leitenantas.

– Kieno įsakymu jūs drįstate sulaikyti karaliaus pasiuntinį?

– Mes turime įsakymą sulaikyti Valanso vyskupą, pavarde Monliukas, – atsiliepė gana rūškano veido vyras, prisistatęs esąs Verdeno vyskupo sekretorius.

– Aš jūsų klausiu, – suriko Monliukas, – kieno įsakymu jūs drįstate mane sulaikyti?

– Monsinjoro vyskupo ir vietos komendanto įsakymu.

– Parodykite tiems plėšikams savo akreditacijos raštus ir pasus, – patarė Monliukui nykštukas.

– Aš jų neturiu, – atsakė sukrėstas Monliukas, – jie pas Skaližerį ir Maloką, kurie, kaip jūs žinote, važiuoja pirma mūsų.

– Gerai, – Monliukas drąsiau, nei buvo galima tikėtis, kreipėsi į ginkluotus vyrus, – aš neturiu jėgų jums pasipriešinti, beje, jei ir turėčiau, tai nenorėčiau pralieti prancūzų kraujo. Taigi, aš jūsų belaisvis, bet gerai pagalvokite, ką darote. Jūsų įžūlumas ir tų, kurie jus pasiuntė, elgesys neliks nenubausti, kaip ir turi būti.

Kol jis taip kalbėjosi su būrio vadais, nykštukas panorą pašnekinti kitoje karietos pusėje susispietusius kareivius, bet vos tik pasirodė jo veidelis, kilo juoko pliūpsniai. Dauguma tų žmonių buvo girti ir vos nusėdėjo ant žirgų, tad nykštukas skubai pasislėpė karietos gilumoje.

Leitenantas ir Verdeno vyskupo sekretorius pasitraukė į šalį pasitarti. Jie ėmė ginčytis, ar leisti kareiviams apiplėšti vežimus, kaip buvo sutarta, ar pasitenkins tuo, kad nugabens belaisvius kartu su palyda į Verdeną.

Manegras, tokia leitenanto pavardė, atrodė ryžtingas vyras, sukiojo savo juodus ūsus ir keikėsi lyg muzikas. Jis reikalavo laikytis susitarimo.

Vyskupo sekretorius samprotavo, kad gali tekti atsakyti, jei Monliukas tikrai yra tas, kuo skelbiasi, nes tada jį saugo asmens neliečiamumo teisė, o jų veiksmai būtų vertinami kaip plėšikavimas. Menka vežimų išvaizda nežadėjo tokio didelio grobio, kad būtų patenkintas banditų grupės godumas. Taigi, sekretorius manė, kad bus išmintingiau leisti viską nuspręsti vyresnybei. ¹Tad būriui buvo įsakyta apsupti karietą. Pėsti kareiviai vedė arklius už pavadžių, leitenantas ir sekretorius stėjo ekipažo priekyje ir vilkstinė lėtai patraukė į Verdeną.

(Tęsinys kitame numeryje)